

N:o 128.

Ank. till Riksd. kansli den 7 maj 1906, kl. 5 e. m.

*Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen
angående särskildt penningtillskott till vissa värnpliktige.*

(1:a U. A.)

Uti en den 16 mars innevarande år till Riksdagen aflåten, till statsutskottet för förberedande behandling öfverlämnad proposition (n:o 113) har Kungl. Maj:t, under återopande af propositionen närlagdt utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden för nämnda dag föreslagit Riksdagen att för sin del besluta, att det särskilda tillskott i penningar, hvilket, på grund af stadgandet i § 35 värnpliktslagen den 14 juni 1901, för den utbildningstid, som öfversköte 240 dagar, tillkomme yngling, hvilken under åren 1906 och 1907 inskrefves med stöd af § 6 samma lag, men först år 1908 eller därefter uppnådde värnpliktsåldern, skulle utgå med 20 öre om dagen.

Till förenämnda statsrådsprotokoll har chefen för landtförsvarsdepartementet, efter gemensam beredning med chefen för sjöförsvarsdepartementet, i detta ämne anfört följande:

»I fråga om de värnpliktiges underhåll och öfriga förmåner under fredstjänstgöring föreskrifver nu gällande värnpliktslag i § 35 mom. 2 följande:

'Under tjänstgöring erhåller till beväringen hörande värnpliktig underhåll, sjukvård, beklädnad, utredningspersedlar och annan erforderlig utrustning samt dessutom penningbidrag och, där den värpliktige tillhör antingen sådant truppslag vid hären, hvars tjänstgöring jämlikt § 27 öfverstiger sammanlagdt tvåhundrafyrtio dagar, eller flottan, särskildt tillskott i penningar för den utbildningstid, som öfverskjuter tvåhundrafyrtio dagar, allt likaledes enligt särskilda bestämmelser.'

Beslutet om detta penningtillskott, rörande hvilket storlek några bestämmelser ännu icke blifvit träffade, tillkom på grund däraf, att olika lång tjänstgöringstid för de värnpliktige bestämdes, såsom framgår af hvad Riksdagen anfört i detta ämne. I sin skrifvelse den 2 juni 1901, n:o 120, angående ny härordning m. m., yttrar nämligen Riksdagen (sid. 50), att, då Riksdagen ansett sig böra besluta olika lång tjänstgöringstid för de värnpliktige, det syntes Riksdagen, som om rättvisa och billighet skulle kräfva, att de värnpliktige, som hade en längre sammanlagd tjänstgöringstid än 240 dagar, komme att för den tid, som öfversköte nyssnämnda antal dagar, erhålla särskild ersättning utöfver dem eljest tillkommande penningbidrag. Riksdagen ansåg dock, att med bestämmandet af storleken af detta särskilda tillskott lämpligen borde anstå, men meddelade uti samma skrifvelse i annat sammanhang (sid. 58), att ifrågavarande penningtillskott i beräkningarna angående landtförsvarets årliga kostnad efter genomförd härordning upptagits till 50 öre om dagen.

Till följd af de ändringar i värnpliktslagen, som på Kungl. Maj:ts förslag vidtogos vid 1905 års riksdag, har det blifvit nödvändigt att redan nu upptaga frågan om penningtillskottets storlek, hvilket eljest icke varit erforderligt förrän år 1908. Enligt den förändrade lydelsen af § 52 nämnda lag är nämligen yngling, som under åren 1906 och 1907 inskrifves på grund af § 6 i samma lag, men först år 1908 eller därefter uppnår värnpliktsåldern, skyldig att, i den ordning Konungen bestämmer, tjänstgöra under så lång tid, som i § 27 föreskrifves. För närvarande är det visserligen icke känt, i hvilken utsträckning ynglingar, som först år 1908 eller därefter uppnå värnpliktsåldern, innevarande år blifvit inskrifna vid rytteriet, fältartilleriet, fältingenjör- eller fälttelegraftrupperna och vid flottan, men att inskrifning af sådana värnpliktige ägt rum torde få anses otvifvelaktigt. Kungl. Maj:t har ock genom generalorder bestämt, huru den längre tjänstgöringen, 365 dagar vid nämnda truppslag af armén och 300 dagar vid flottan, skall fullgöras. Under år 1907 kommer dessa värnpliktiges öfningstid att tillsamman med tjänstgöringen under år 1906 öfverstiga 240 dagar.

Fördenskull har jag anmodat arméförvaltningen att afgifva underdånigt yttrande och förslag beträffande storleken af detta särskilda tillskott i penningar.

Arméförvaltningen har med anledning däraf i underdånigt utlåtande den 28 november 1905 anfört, att då de värnpliktige åtnjöte utbildning för uppfyllandet af den försvarsplikt, som åläge medborgaren, borde de icke härför uppbära aflöning i egentlig mening. De kontanta förmånerna vore och borde vara afsedda allenast att sätta den värnpliktige i stånd att därmed bestrida förekommande mindre utgifter under öfningstiden, då han ju i öfrigt åtnjöte förmån af underhåll, beklädnad och inkvartering in natura, en åsikt, för hvilken äfven Riksdagen gjort sig till tolk i samband med bestämmandet af beloppet af det nu utgående penningbidraget till de värnpliktige. I betraktande häraf syntes också detta penningbidrag — 20 öre om dagen såväl under den första tjänstgöring som under den tid, värnpliktig fullgjorde hela den honom åliggande tjänstgöringen i en följd, och 50 öre om dagen under annan tjänstgöring — vara fullt tillräckligt äfven under en mera utsträckt tjänstgöringstid.

Då emellertid Kungl. Maj:t med Riksdagen beslutat, att ett särskildt tillskott i penningar utöfver nyssnämnda penningbidrag skulle tillkomma värnpliktige för tjänstgöring öfver 240 dagar, kunde nämnda grundsats icke göras gällande i fråga om sådan tjänstgöring. Ehuru penningtillskottet sålunda erhöle naturen af en ersättning för den längre tjänstgöringen, borde det likväl hållas inom ett ganska begränsadt belopp, icke blott ur synpunkten af en sparsam statshushållning, utan äfven af andra orsaker. Det vore nämligen att märka, det värnpliktige med längre tjänstgöringstid än 240 dagar erhöle den obestriddliga förmånen att få fullgöra hufvuddelen af sin värnpliktstjänstgöring i en följd och vore befriade från repetitionsöfning under det fjärde året, hvilket till fullo borde motväga olägenheten af den förlängda rekryt-skolan. Vidare kunde framhållas, att just vid de truppslag, för hvilka den längre tjänstgöringstiden vore stadgad, bibringades de värnpliktige kunskaper och färdigheter inom vissa verksamhetsgrenar, såsom hästskötsel, ingenjör- och telegrafarbeten m. m., hvaraf de sedermera i det civila lifvet kunde draga praktisk nytta.

Med dessa förhållanden för ögonen syntes det böra tillses, att tillskottet icke finge sådan storlek, att ett obehörigt premierande af den längre tjänstgöringen därigenom ägde rum. Det förhållande, att i Riksdagens kostnadsberäkningar för den nya härordningen beloppet förslagsvis upptagits till 50 öre, borde icke kunna anses afgörande i denna

fråga, enär Riksdagen själf, såsom förut erinrats, uttalat sig för att med bestämmandet af ifrågavarande belopp skulle tills vidare anstå, och alltså icke ville anses hafva för sin del beslutat nämnda belopp.

Om penningtillskottet skulle sättas lika med det för närvarande under rekrytskolan utgående penningbidraget, komme de värnpliktige vid armén, om hvilka det nu vore fråga, att dagligen åtnjuta, förutom naturaförmåner, ett sammanlagdt kontant belopp, uppgående till 40 öre under de sista 41 dagarna af rekrytskolan och 70 öre under repetitions- (regemements-) öfningarnas 84 dagar, eller mer än dubbelt så mycket som motsvarande ersättning inom utländska arméer. I betraktande häraf och med tanke på de företräden i afseende på tjänstgöringsförhållanden m. m., som ifrågavarande värnpliktige i öfrigt åtnjöte, borde dessa belopp utgöra ett maximum. Enär å andra sidan penningtillskottet likväl betecknats såsom en af billighet kräfd »ersättning» för den utsträckta tjänstetiden, kunde detsamma knappast bestämmas till ett lägre belopp än 20 öre om dagen, hvilket belopp arméförvaltningen alltså ansåge böra fastställas. De för statsverket härigenom uppkommande kostnaderna komme, enligt inom arméförvaltningen uppgjord beräkning, att efter härordningens fullständiga genomförande uppgå till omkring 110,000 kronor om året.

Öfver arméförvaltningens oförmälda utlåtande har chefen för generalstaben afgifvit yttrande, enligt hvilket han i likhet med arméförvaltningen ansett det nu utgående penningbidraget till de värnpliktige utgöra en fullt tillräcklig ersättning för deras tjänstgöring, oberoende af tjänstgöringstidens längd.

En riktig grund för beräklandet af det penningtillskott, som enligt § 35 värnpliktslagen skulle utgå, vore svår att finna, men en något fastare utgångspunkt för dess bestämmande än den, arméförvaltningen föreslagit, syntes dock generalstabschefen möjlig att erhålla. Vid *infanteriet, positionartilleriet, fästningsartilleriet, fästningsingenjörtrupperna* och *trängen*, vid hvilka truppslag de värnpliktige hade att fullgöra 240 dagars tjänstgöring, utginge penningbidraget med 20 öre under 150 dagar och med 50 öre under 90 dagar, tillsammans belöpande sig på hvarje värnpliktig till 75 kronor, hvilken summa, uppdelad på 240 dagar, gäfvde i medeltal per tjänstgöringsdag 31,25 öre. Vid *kavalleriet, fältartilleriet, fältingenjör- och fälttelegraftrupperna* komme penningbidraget att utgå med 20 öre för 281 dagar och med 50 öre för 84 dagar, eller för hvarje värnpliktig tillsammans 98 kronor 20 öre, hvilket, uppdeladt på 365 tjänstgöringsdagar, utgjorde 26,90 öre för dag. Värnpliktig vid de förstnämnda truppslagen hade alltså ett penningbidrag, som i medeltal för

tjänstgöringsdag med 4,35 öre öfverstege värnpliktigs vid de sistnämnda truppslagen, hvilken sålunda under sin tjänstgöringstid af 365 dagar ginge förlustig 15 kr. 88 öre. Om detta belopp uppdelades på de öfverskjutande tjänstgöringsdagar, som i § 35 afsågos, erhöles en summa per dag af 12,70 öre; och syntes det generalstabschefen på grund häraf, att penningtillskottet borde bestämmas till högst 15 öre.

Beträffande den af arméförvaltningen förebragta utredningen om de kostnader, som efter härordningens genomförande skulle komma att under fjärde hufvudtiteln uppstå genom utbetalande af ifrågavarande penningtillskott, ville chefen för generalstaben påpeka, att beräkningen af årskontingenten värnpliktige vid kavalleriet, fältartilleriet, fältingenjör- och fälttelegrafrupperna endast afsåge de *vapenföre* vid nämnda truppslag, hvilkas antal generalstabschefen ansåge, i likhet med arméförvaltningen, böra upptagas till 4,497 eller i rundt tal till 4,500 man. Då emellertid vid samma truppslag dessutom årligen inskrefves och utbildades ett afsevärdt antal *icke vapenföre* värnpliktige, hvilka i medeltal för de senaste åren utgjort vid kavalleriet 250, vid fältartilleriet 360 samt vid fältingenjör- och fälttelegrafrupperna 110 eller tillsammans 720 man, skulle hela antalet värnpliktige, hvarom nu vore fråga, belöpa sig till 5,220 man. Penningtillskottet måste fördenskull beräknas utgå för 90,000 dagar mera, än arméförvaltningen förutsatt, hvarför enligt generalstabschefens mening kostnaderna, med antagande af arméförvaltningens förslag om 20 öre per man och dag, borde ökas med 18,000 kronor.

Begränsades däremot penningtillskottet till 15 öre, på sätt chefen för generalstaben föreslagit, skulle sammanlagda kostnaden för det samma uppgå till 97,875 kronor, hvilken summa torde kunna begränsas till omkring 95,000 kronor, därest kontingenten af icke vapenföre något minskades, samt den afgang bland de värnpliktige, som ägde rum under pågående tjänstgöring, äfven toges i beaktande.

Marinförvaltningen och chefen för flottans stab hafva äfven varit i ärendet hörda och i gemensamt yttrande anført, att då det för värnpliktige nu bestämda penningbidraget blifvit afvägdt med hänsyn därtill, att värnpliktig, som vore underkastad två inställelser, borde för den senare af dem erhålla ett högre bidrag än den, hvilken åtnjöte förmånen af att få fullgöra sin tjänstgöring i en följd, och då detta penningbidrag finge anses utgöra en skälig ersättning för den tjänstgöring, som af de värnpliktige redan nu fullgjordes, syntes ifrågavarande penningtillskott lämpligen böra sättas lika för alla, som tjänstgjorde öfver 240 dagar, och bestämmas till samma belopp, som nu utgår under första tjänst-

göringen, eller 20 öre om dagen. Kostnaderna för detta penningtillskott beräknades komma att från och med år 1911, då sådan tjänstgöring vid flottan till fullo blefve genomförd, uppgå till omkring 36,000 kronor om året.

Med hänsyn till bestämmelsen i § 35 värnpliktslagen lärer framställning i förevarande fråga böra redan nu göras till Riksdagen. Dock torde frågan för närvarande kunna och böra begränsas till bestämmande af det penningtillskott, som skall tillkomma de värnpliktige, hvilka inskrifvas under åren 1906 och 1907 på grund af § 6 i värnpliktslagen, men först år 1908 eller därefter uppnå värnpliktsåldern.

I fråga om dessa värnpliktige tillåter jag mig erinra om den fördel, de åtnjuta genom att enligt egen åstundan få i förtid fullgöra sin värnplikt. I betraktande häraf anser jag, utan att i detta sammanhang vilja inlåta mig på frågan om beloppet af den ersättning, som framdeles bör bestämmas för dem, som från och med år 1908 inskrifvas till tjänstgöring för längre tid än 240 dagar, ett belopp af 20 öre om dagen utgöra skäligt penningtillskott för ifrågavarande värnpliktige. Då under år 1907 de utgifter, som utbetalandet af ifrågavarande tillskott kommer att medföra, med all sannolikhet icke komma att stiga till några större summor, synes någon ökning af vederbörliga anslag under fjärde och femte hufvudtitlarna, hvilka anslag för öfrigt äro af förslagsanslags natur, icke nu behöfva ifrågasättas.»

Med hänsyn till hvad sålunda anförts anser sig utskottet böra biträda Kungl. Maj:ts förevarande framställning och får alltså hemställa,

att Riksdagen må bifalla hvad Kungl. Maj:t uti ifrågavarande proposition föreslagit.

Stockholm den 7 maj 1906.

På statsutskottets vägnar:

HUGO TAMM.